

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НЕОБХІДНОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Тимченко Н. М.,

кандидат економічних наук, доцент

Кузьменко О.Ю.,

Херсонська державна морська академія

Постановка наукової проблеми. У сучасному конкурентному середовищі поступово формується цивілізоване суперництво вітчизняних та зарубіжних підприємств аграрної сфери, діяльність яких постійно знаходиться під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх ризиків. В таких умовах суб'єкти господарювання вимушені адекватно реагувати на всі зміни, орієнтувати й адаптувати виробництво, залежно від стану конкурентного ринку. Особливої уваги, з нашої точки зору, заслуговує вивчення досвіду управління ризиками діяльності аграрних підприємств.

Світова економічна наука та практика господарювання має у своєму розпорядженні значний потенціал із ефективного функціонування і розвитку підприємств, створенню й підтримці їх конкурентного статусу. Але проблема управління ризиками з урахуванням рівня конкурентоспроможності вітчизняних агропромислових підприємств потребує подальшого теоретичного вивчення та розробки в практичному аспекті. Актуальність цієї проблеми і визначила доречність даного дослідження.

Аналіз публікацій. Слід зазначити, що складні процеси, які відбуваються в економіці України, вимагають поглиблення знань з питань управління ризиком господарської діяльності підприємства для досягнення й підтримки його високого рівня конкурентоспроможності. Теоретичні, методологічні й практичні аспекти управління ризиками стали об'єктом уваги вітчизняних та зарубіжних науковців, підприємців, менеджерів, економістів [4], [7] тощо.

Вивчення та систематизація наукових публікацій показує, що актуальним питанням конкурентоспроможності підприємств всіх галузей економіки і

аграрного сектору зокрема присвячені праці вітчизняних вчених [1], [2], [3], [5], [6], [8], [9], [10].

Мета статті. Основною метою даної роботи є обґрунтування необхідності управління ризиками підприємства з метою підвищення його ефективності та конкурентоспроможності через активізацію інноваційно-інвестиційного механізму розвитку.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Особливістю ризику в сучасних умовах є те, що по-перше, ризики набули тотального, глобального характеру; по-друге, у ризикованих ситуаціях дедалі більше виникає необхідність в одноосібних рішеннях; по-третє, середовище діяльності підприємств стає ринковим, на яке впливають такі чинники, як конкуренція, кон'юнктура, нестабільність у попиту й цінах тощо; по-четверте, ризик дедалі більше перетворюється на товар через розвиток і вдосконалення страхування [7].

Ризик є невід'ємною частиною підприємницької діяльності, тому що суттєво впливає на конкурентоспроможність підприємства як його складова частина [7]. Аналіз функціонування підприємств АПК, оцінка їх конкурентоспроможності доводить, що однією із основних проблем існування агропромислового бізнесу на національному і регіональному рівні є зменшення у підприємств власних коштів, погіршення їх фінансового стану, а також низька їх конкурентоспроможність. За таких умов для покращення ситуації та перспективного розвитку підприємств необхідне формування конкурентної стратегії підприємств з перероблення сільськогосподарських продуктів через механізм інноваційно-інвестиційного забезпечення їх розвитку. На нашу думку, Україна повинна сміливо застосовувати досвід провідних країн світу у питаннях розвитку агропромислового бізнесу через інноваційні та інвестиційні складові як дійові фактори, що сприяють підвищенню конкурентоспроможності продукції, підприємств, галузі, країни, та зменшують вплив як зовнішніх, так і внутрішніх ризиків.

Щодо інноваційної складової забезпечення і збереження конкурентоспроможності продукції галузі харчової промисловості та перероблення сільськогосподарських в Австралії, наприклад, постійно удосконалюється схема постачання в сфері розробки і впровадження холодильних камер, схем перевезення, розподілу, упакування продукції [4].

Галузь харчової промисловості та перероблення сільськогосподарських продуктів Фінляндії є провідною ланкою АПК. Направленість харчової промисловості Фінляндії з виробництва екологічно чистих харчових продуктів є одним із факторів конкурентоспроможності їх продукції на європейському ринку продовольства. Цьому напрямку в країні приділяється значна увага: Фінляндія інвестує у розвиток чистих технологій більше 12,6 млн. євро на рік, що значно вище ніж у інших країнах ЄС [4].

Досить показовими є досягнення Швеції у забезпеченні інноваційного розвитку виробництва харчових продуктів. Швеція є однією з провідних країн світу за рівнем конкурентоспроможності національної економіки та рівнем доходів на душу населення. Харчова промисловість Швеції, завдяки впровадженню новітніх технологій, значної механізації і автоматизації процесу виробництва продукції, а також державної підтримки, є однією з найбільш високорозвинених та конкурентоспроможних серед аналогічних галузей економіки країн-членів ЄС. Водночас, у зв'язку з обмеженими ресурсами, зокрема придатності для використання у сільському господарстві лише 10 % території країни, харчовий бізнес Швеції переважно орієнтований на внутрішнє споживання в країні [4]. Домінуючими позитивними факторами, які сприяють розвитку агропромислового бізнесу, є низькі відсоткові ставки по кредитам, низький рівень інфляції, наявність розвиненої інфраструктури ринку продовольчої продукції, стабільне економічне та соціальне становище країни, стабільне податкове законодавство, а також наявність кваліфікованої робочої сили.

Отже, світова практика функціонування аграрних підприємств є досить показовою в плані доречності її запозичення для забезпечення конкурентних

позицій агропромислового бізнесу в Україні через інноваційно-інвестиційний розвиток країни, галузі та самого господарюючого суб'єкту. Ми вважаємо, що формування конкурентоспроможного бізнесу в АПК повинне ґрунтуватися на поєднанні ринкових механізмів з ефективним державним втручанням.

Основними напрямками державної підтримки агропромислового сектору для забезпечення його конкурентоспроможності повинні стати:

- формування сприятливого цінового, податкового і кредитного механізмів з урахуванням специфіки функціонування підприємств по переробленню сільськогосподарських продуктів;
- постійний та об'єктивний аналіз ринку продовольчої продукції;
- сприяння інвестиційній привабливості країни, регіону, підприємств через запровадження інноваційних технологій в виробництві харчової продукції;
- бюджетне фінансування програм розвитку та функціонування бізнесу з перероблення сільськогосподарських продуктів як найбільш пріоритетного сектору господарського комплексу України.

На нашу думку, також для забезпечення конкурентного розвитку підприємств АПК необхідно формування конкурентної стратегії підприємств з перероблення сільськогосподарських продуктів регіону, яка б враховувала особливості функціонування підприємств, розміщення їх зони господарювання, а також яка була б елементом державної регуляторної політики в аграрній сфері.

Ми вважаємо, що формування конкурентної стратегії підприємств з перероблення сільськогосподарських продуктів регіону повинна спиратися на такі важливі принципи як:

- передбачати використання власних природних та трудових ресурсів регіону;
- враховувати незадовільний стан підприємств галузі на макроекономічному рівні;

- підвищення конкурентоспроможності підприємств по переробленню сільськогосподарських продуктів на регіональному рівні можливе лише за умови загальнодержавного регулювання відносин в галузі;

- характеризуватися посиленням свободи підприємців у бізнесі та зменшенням державного втручання в господарську діяльність підприємств галузі;

- всі підприємства АПК повинні мати рівний доступ до всіх ресурсів.

Формування конкурентної стратегії розвитку аграрних підприємств можлива через механізм інноваційно-інвестиційного забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств. Слід зазначити, що таке забезпечення визначається інвестиційною привабливістю і інноваційним розвитком країни, галузі та самого господарюючого суб'єкту.

На нашу думку, оцінка інвестиційної привабливості в цілому характеризується аналізом факторів, які її визначають. Наприклад, факторами інвестиційної привабливості в регіоні для забезпечення його конкурентоспроможності є політична та економічна стабільність в державі, рівень розвитку ринкового середовища і ринкової інфраструктури, правове поле, ступінь стимулювання інвесторів створенням певного податкового клімату та валютного режиму, міра економічної свободи, розвинута банківська мережа, наявність суб'єктів, котрі несуть повну відповідальність за ефективність процесу інвестування, приватизація, темпи інфляції, а також розвиненість наукового маркетингового забезпечення інвестиційних процесів.

В значній мірі рівень інноваційно-інвестиційної привабливості країни і певної галузі формує рівень інноваційно-інвестиційної привабливості підприємства, яке працює в даній галузі, але слід зазначити, що домінуюча частина привабливості залежить і від самого підприємства. На рівні господарюючого суб'єкта інвестиційну привабливість характеризують такі фактори як фінансово - економічний стан підприємства, рівень його ліквідності, фінансової стійкості, платоспроможності, рівень кваліфікації

працівників і персоналу, активність маркетингової діяльності, рівень готовності до сприйняття інвестицій, а також до інновацій.

Оцінка інвестиційної привабливості підприємств з перероблення сільськогосподарських продуктів передбачає проведення фінансового аналізу його діяльності. Якщо підприємство не характеризується задовільними фінансовими показниками, то це, як правило, призводить до відповідно вищих його затрат на залучення капіталу, тоді як високі фінансові показники означають, що інвестори охочіше надаватимуть підприємству кошти на сприятливіших умовах. У процесі фінансового аналізу можуть розглядатись різні аспекти діяльності підприємства, але для оцінки його інноваційно-інвестиційної привабливості пріоритетне значення має аналіз таких сторін діяльності, як оборотність активів, прибутковість капіталу, фінансова стійкість, ліквідність.

Інвестиційну політику підприємства необхідно розглядати, як постійно поновлюваний динамічний процес, який складається із декількох етапів: виявлення потреб в інвестиціях та їх оцінка, розробка портфелю джерел інвестицій, реалізація інвестицій, моніторинг та контроль.

Існують перешкоди на шляху створення інвестиційної привабливості Україні. Домінуючою є нестабільність економічного та правового середовища. Інвестор не знає, що його чекає в майбутньому, які бюрократичні бар'єри встановлять чиновники на шляху розвитку малого бізнесу. При такому стані економіки сектору агропромислового бізнесу не прийдуть не тільки зовнішні, але й внутрішні інвестори.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Проведений аналіз свідчить, що в сучасних умовах господарювання чим складнішим і невизначеним є навколишнє середовище – тим актуальнішим є врахування ризику й управління ним, і досягнення стратегічних фінансових цілей та забезпечення довгострокової фінансової стійкості підприємства неможливе без створення ефективної системи стратегічного менеджменту, невід'ємним елементом якого є механізми та системи управління ризиками з метою

підвищення конкурентних переваг підприємства через інноваційно-інвестиційні механізми його розвитку.

Підсумовуючи все вищесказане, можна зробити висновок, що з метою забезпечення ефективної та конкурентної діяльності суб'єкта господарювання в умовах ризиків, необхідно не уникати їх, а своєчасно оцінювати їх ступінь і адекватно управляти ними.

Література:

1. Баб'як М. Розвиток малого і середнього підприємництва у регіоні / М.Баб'як // Актуальні проблеми економіки. - 2004.- № 12.- С.77-83.
2. Березін О. Чинники формування національного продовольчого ринку України / О.В.Березін // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2001. – Вип. 78. – С. 69-77.
3. Березін О. Роль стратегічних аспектів конкуренції у розбудові національного продовольчого ринку України / О.В.Березін // Регіональні перспективи. – 2000. - № 4(11). - С. 39-41.
4. Бродецкий Г.Л., Гусев Д.А., Елин Е.А. Управление рисками в логистике: Учеб. пособие для студ. учрежденный высш. проф. образования. – М.: Академия, 2010. – 192 с.
5. Гайдучий А.П. Інвестиційна конкурентоспроможність аграрного сектора України / А.Гайдучий. – К.: Нора-Друк, 2004. – 246 с.
6. Говорушко Т.А. Малий бізнес: навч. посіб. / Т.А.Говорушко, О.І.Тимченко. – К: Центр навчальної літератури, 2006. – 200 с.
7. Кондратюк О.І. Вплив ризиків на господарську діяльність підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2013. - № 3 (141) – С.78 -82.
8. Малий бізнес: стійкість та компенсаторні можливості: [монографія] / Г.В.Козаченко, А.Е.Воронкова, В.Ю.Месяник, В.В. Назаров. – К.: Лібра, 2003. – 328 с.
9. Месель-Веселяк В. Я. Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва / В. Месель-Веселяк // Економіка АПК.-2005.-№6. – С.17-26.